
УДК 811.161.2'373.46:62

Леся Малевич

Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ВАРІАНТНІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ ВИМІРИ*

Статтю присвячено проблемі варіантності в галузі наукової термінології. Окреслено основні теоретико-методологічні й практичні підходи до явища термінологічної варіантності, запропоновані українськими і зарубіжними мовознавцями, проаналізовано функції термінів-варіантів і причини виникнення варіантності в термінології, розроблено класифікацію сучасних термінів-варіантів.

Ключові слова: термін, термінологія, термінологічна варіантність, терміни-варіанти, класифікація термінів-варіантів.

Протягом останніх десятиліть увагу дослідників усе частіше привертають онтологічні характеристики й фундаментальні властивості мови, які забезпечують її функціонування і розвиток. Серед них — варіантність, адже варіантні й константні елементи у складі кожної мови виявляють її основну внутрішню діалектичну суперечність, моделюють варіантно-інваріантну будову світу. У сучасній лінгвістиці поняття варіантності трактують по-різному, розуміючи його як варіантність національної мови та її територіальних і соціальних різновидів [8; 16; 26; 27], стильову і нормативну варіантність [6; 10; 22], семантичну [17; 20; 41] і — вужче — формальну варіантність (акцентуаційну, фонетичну, граматичну, орфографічну) [3; 18; 19]. Варіантні відношення пронизують мовну систему наскрізь; закономірно, що варіантність властива і термінології, якій притаманні всі особливості лексичних одиниць, зокрема й ті, які «впливають з асиметрії ... мовного знака» [4: 68].

© Л.Д. МАЛЕВИЧ, 2018

Актуальність вивчення проблем варіантності в термінології зумовлена тим, що їх вирішення сприятиме глибшому розумінню багатьох аспектів синхронного функціонування й діахронного розвитку терміносистем. Проблему термінологічного варіювання висвітлено в численних мовознавчих розвідках українських і зарубіжних дослідників: О. Вюстера [42], С. Гриньова-Гриневича [7], М.-Т. Кабре [29], Д. Лотте [12], В. Лейчика [11], Л. Симоненко [21], О. Тараненка [23], Р. Теммерманн [41], Г. Пічта [38] та ін. Аналіз їхніх праць, виконаних на матеріалі української, англійської, іспанської, німецької, російської, французької та інших мов, дає підстави виокремити різні підходи до теоретичних і прикладних аспектів явища варіантності в термінології, виявляє суттєві розбіжності у принципах класифікації варіантів, неоднакове розуміння функцій і причин виникнення варіантності. Варто зауважити, що серед мовознавців немає одностайності навіть щодо використання терміна, який позначає аналізоване явище: одні термінологи вважають терміни *варіантність* і *варіативність* синонімічними і взаємозамінними [1; 5; 17], інші роблять спробу розмежувати значення цих одиниць [24; 25] і навіть доповнюють цей ряд найменуванням *варіювання* [2: 74]. Ми послуговуємося терміном *термінологічна варіантність* (англ. *terminological variation* [30; 31; 36]), по-спільному розрізняючи *варіанти терміна* — акцентуаційні, фонетичні, морфологічні та орфографічні модифікації тієї самої терміноодиниці, які можуть відрізнятися за часом виникнення та частотою вживання, і *терміни-варіанти* — усі мовні та мовно-символьні знаки, які вживають на позначення того самого наукового концепту / поняття на різних синхронних зрізах (розмежування цих термінів докладніше обґрунтовано у нашій праці [14: 61 — 62]).

Мета статті — окреслити сучасні теоретико-методологічні і практичні підходи до явища варіантності в термінології, проаналізувати функції та причини виникнення термінологічної варіантності, запропонувати класифікацію сучасних термінів-варіантів.

Матеріалом для аналізу слугувала українська термінологія водного господарства, вибір якої зумовлено двома основними причинами: по-перше, це одна з найдавніших природно сформованих галузевих термінологій, одиниці якої зафіксовано в найдавніших пам'ятках української мови; по-друге, це одна з найбільших українських терміносистем, яка охоплює цілий комплекс технічних, природничих, соціальних наук, сформована внаслідок складних інтеграційно-дивергентних процесів й активно розвивається сьогодні.

Теорію термінологічної варіантності започатковано у 60-х — на початку 70-х років ХХ ст. До кінця 80-х рр. у термінознавстві панував прескриптивний (нормалізаторський / нормалізаційний / унормовувальний) підхід, згідно з яким уживання варіантів у термінології свідчить про її недосконалість, є мовною надлишковістю, що ускладнює мову науки, а отже, потребує впорядкування і стандартизації. Характерно, що цей підхід був спільним і для радянської термінологічної школи, і для європейських терміно-

логічних шкіл: віденської, німецької, празької і скандинавської, які мали схожі погляди на проблему термінологічної варіантності.

У 90-х роках ХХ — на початку ХХІ століття поряд з прескриптивним підходом з його принципами уніфікації і стандартизації (їх і зараз успішно реалізують на практиці [37]) значного поширення набуває дескриптивний, або описовий аналіз, суть якого полягає в розумінні варіантності як цілком природної властивості терміносистем, яка уможлиблює їх постійний розвиток.

Дескриптивний підхід у термінознавстві започаткували і розвивають прихильники нових термінологічних теорій, які описують термінологічні одиниці в дискурсі: соціотермінознавства (socioterminology), комунікативної теорії термінознавства (communicative theory of terminology). Зокрема, в соціотермінознавстві варіанти термінів розглядають залежно від контексту і соціальних та етнічних критеріїв, визнаючи, що у процесі спілкування фахівців можуть виникати різні мовні одиниці, які репрезентують той самий концепт, і один термін може відповідати кільком концептам [35]. Автор комунікативної теорії іспанська дослідниця М.-Т. Кабре аналізує терміни-варіанти із соціальних, лінгвістичних і когнітивних позицій, визнаючи, що терміни багатовимірні, як і всі інші одиниці природної мови [29]. Концепцію термінологічної варіантності як явища функційного з 90-х років активно розробляють російські термінознавці, зокрема К. Авербух, С. Бережан, В. Лейчик та ін. Суть функційного підходу полягає в тому, що поняття «термін-варіант» охоплює і формальні варіанти, і синоніми, тобто всі одиниці, які виконують ту саму функцію — позначають певне наукове поняття [1: 38; 7; 11].

Зміна наукової парадигми в мовознавстві на когнітивну сприяла появі нових концепцій у термінознавстві і нових підходів до термінологічної варіантності, обґрунтованих, зокрема, у дослідженнях [28; 34; 39; 40]. У 2000 р. в рамках соціокогнітивного термінознавства (sociocognitive terminology) бельгійська дослідниця Р. Теммерманн постулює, що мова не може бути відірваною від концептів, оскільки саме їй належить провідна роль у концептуалізації категорій, які мають розмиті межі. Тому і семантичне варіювання, і номінативне варіювання — звичайні явища для наукової мови, які слід вивчати в синхронії й діахронії [41: 136 — 139].

Один із найновіших термінознавчих підходів — фреймове термінознавство (frame-based terminology), яке закликає вивчати терміни-варіанти в спеціалізованих текстах і синтаксичних конструкціях [32; 33].

В українському термінознавстві впродовж кількох останніх десятиліть домінував прескриптивний підхід — і в теоретичному, і в практичному вимірах, що дало змогу за порівняно короткий термін успішно розв'язати найактуальніші завдання з кодифікації і стандартизації української науково-технічної термінології. Проте сьогодні українська наукова мова потребує різноаспектного опису й аналізу із застосуванням новітніх підходів до термінологічної варіантності, вираженого впорядкування варіантності термінів, що сприятиме вдосконаленню термінології, полегшить, зокрема,

входження української термінології в міжнародні багатомовні онлайнві термінологічні бази.

З огляду на вищезазначене важливо насамперед з'ясувати функції варіантних найменувань у терміносистемі й причини їх виникнення.

Протягом усього періоду формування української термінології водного господарства, яка обслуговує одну з найдавніших галузей діяльності людей, постійно з'являється потреба **номінування нових предметів і явищ**. Намагання створити вдале найменування, яке б найкраще виконувало покладену на нього функцію, як правило, викликає появу кількох термінів з однаковим значенням (*імпульсне шлюзування = імпульсне зволоження = циклічне зволоження*).

У різні періоди становлення і розвитку термінології варіантні ряди термінів можуть виникати також у процесі **перейменування** окремих понять, коли застарілі або недосконалі назви певний час функціонують паралельно з новими. Причинами заміни одних найменувань іншими є:

а) полісемія терміна (у 20-х роках ХХ століття, наприклад, на позначення водойми для відведення вод з осушуваних земель замість багатозначної лексеми *водозбір* було запропоновано терміни-варіанти *емісар = водоприйма = водоприймальник = водоприймальня = водоприймач*, останній з яких функціонує як єдиний знак цього поняття в сучасній термінології);

б) неточність термінів (наприклад, поряд із не зовсім точним терміном *напівзагата* в останні роки вживають варіанти *буна = водостискувальна дамба = струмененапрямна дамба*);

в) багатокомпонентні найменування (*вимірювач сумарного випаровування = евапотранспірометр; формула розрахунку дебіту свердловини = формула Тейса*);

г) невідповідність термінів нормам української мови (*відмостка = вимощення; щілеріз = щілиноріз; вологоутримуюча здатність = вологоутримувальна здатність*).

Терміни-варіанти часто виникають унаслідок паралельного вживання іншомовних і власномовних термінів, що викликано, з одного боку, **запозичанням** (*просочування = інфільтрація; пересихання = гідрофобізація*), а з іншого — **контрномінуванням** іншомовних термінів (*дренаж = осушування; кавальєр = насип з вийнятого ґрунту*) (мовні та позамовні причини запозичання термінів у досліджуваній галузі докладно аналізуємо в статті [13]).

Проте більшість термінів-варіантів — це результат **паралельного найменування** об'єктів, які вже мають назву в українській мові. Причини цього явища різні. Важливим чинником, що стимулює виникнення варіантності, виступає принцип мовної економії: багатослівні терміни замінюють коротшими варіантами, абрєвіатурами, символами, зручними для спілкування. Поява паралельних назв може бути викликана і стилістичними міркуваннями — бажанням уникнути багаторазового повторення того самого терміна в наукових текстах, особливостями науково-популярних, науково-навчальних текстів (терміни *гідротехнічні меліорації, агротехнічні меліорації*, наприклад, у популярних виданнях часто замінюють зрозумілішими *водні меліорації, сухі меліорації*). Наявність паралельних

найменувань у галузевій термінології, таким чином, допомагає найповніше задовольняти потреби наукового спілкування в різних ситуаціях, забезпечує належний рівень культури наукової мови.

Як бачимо, виникнення термінів-варіантів найчастіше зумовлюють постійні й об'єктивні чинники, а отже, маємо підстави розглядати варіантність у термінології, за визначенням В. Русанівського, як «явище постійне, але історично змінне. Перетворення варіативності з динамічного процесу в статичний свідчило б про втрату мовою властивості функціонувати» [20: 12].

Важливим кроком у розвитку теорії термінологічної варіантності і розв'язанні прикладних завдань на сучасному етапі є класифікація термінів-варіантів з урахуванням нових теоретичних підходів, обґрунтування критеріїв побудови класифікації, яка б максимально охоплювала всі типи варіантів, зокрема й тих, що з'явилися в науковій мові порівняно недавно.

На сучасному синхронному зрізі в українському водогосподарському дискурсі ми виявили близько 550 варіантних парадигм, серед яких 72,8 % становлять двочленні кореляції, а решта (27,2 %) — це багаточленні ряди, до складу яких входить три й більше термінологічних одиниць.

До сьогодні зроблено чимало спроб класифікації варіантів (найвідоміші класифікації К. Авербуха, Е. Головіної, К. Горбачевича, І. Кочан, Р. Попович, О. Тараненка), проте жодна з них не є вичерпною для сучасної термінології. Зважаючи на те, що варіанти в термінології ми виокремлюємо на основі тотожності концепту / номінованого поняття, розмежування термінів-варіантів доцільно проводити за такими критеріями / параметрами номінації:

- 1) специфіка знакової природи терміна (варіанти-мовні знаки — варіанти-символи);
- 2) джерело спеціального найменування (терміни, утворені на власному мовному ґрунті — терміни, запозичені з інших мов);
- 3) кількість мов, залучених до процесу номінування (одномовні терміни-варіанти — двомовні терміни-варіанти);
- 4) спосіб творення (терміни, утворені одним способом — терміни, утворені різними способами);
- 5) номінативні засоби, використані для побудови термінів-варіантів.

Кожен із названих параметрів деталізує попередній, що дає підстави говорити про ієрархічність структури варіантних парадигм (схема 1).

На першому рівні слід з'ясувати особливості знакової природи кожного варіантного позначення, оскільки подальший аналіз за окресленими ознаками можливий лише для мовних одиниць.

Як відомо, сучасні науки репрезентують свої результати засобами різних знакових систем, зокрема, широко використовують математичні формули, цифрові та буквені позначки, логічні та інші символи тощо. У термінології співіснують дві системи номінування окремих реалій — мовна і мовно-символьна (ми аналізуємо лише ті спеціальні назви, до складу яких разом із символами входять мовні знаки). Поряд зі словами або словосполученнями варіантами позначення водогосподарських концептів

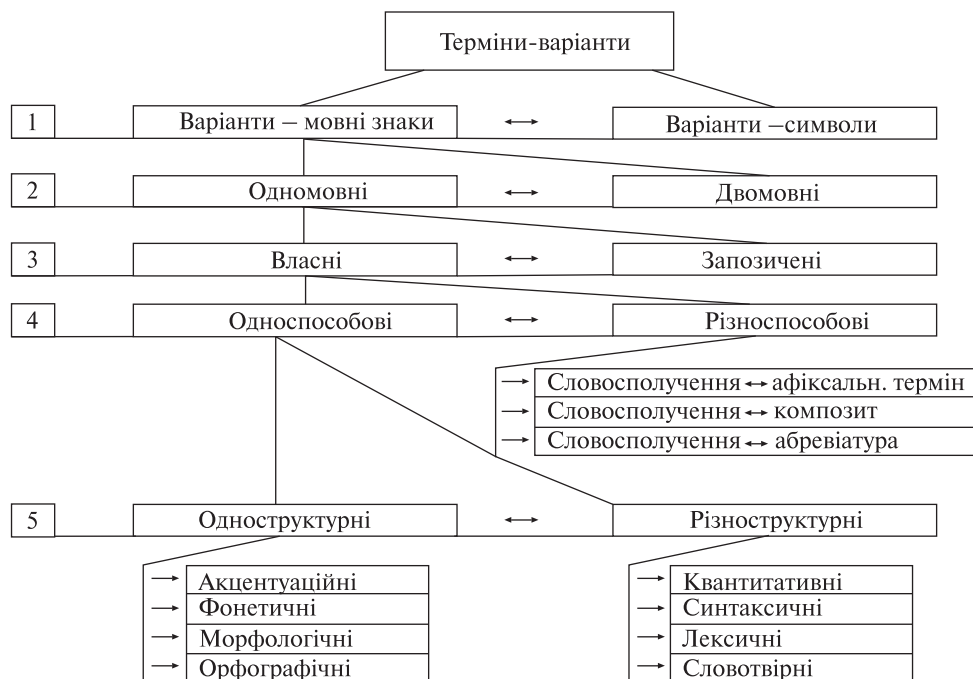

Схема 1. Класифікація термінів-варіантів

можуть виступати літери, цифри, умовні позначки: *друга гілка магістрального каналу = 2-МК*; *нерозкладена підстилка = A_{00}* ; *водоцементне співвідношення = В/Ц*. Опозиції варіант-мовний знак — варіант-символ у досліджуваній термінології відносно нечисленні й фіксуються, за незначними винятками, лише у спеціальних текстах. Зростання кількості таких назв на сучасному етапі, їх успішне співіснування викликані потребою компактного передавання наукової інформації.

Терміни-варіанти (мовні знаки) можуть відрізнятися за походженням: у термінології паралельно функціонують термінологічні одиниці, утворені на власному мовному ґрунті, та терміни, запозичені з інших мов, наприклад, *осідання = седиментація*; *збирач = колектор*. До деяких варіантних рядів проникло кілька запозичень одразу: *абразійна тераса = бенч*; *атмометр = евапориметр*; *басейн = резервуар*.

Якщо раніше такі опозиції найчастіше виникали, щоб замінити чужий незрозумілий термін (*кольматаж — намулення*, *польдер — обвалована ділянка*), то мотиви деяких сучасних запозичень (найчастіше з англійської мови) пояснити складно: *карликів полин — солт сейдж*, *хвиляста борозна — корругейшнз-борозна*.

Особливим різновидом варіантних опозицій виступають терміни-гібриди, у складі яких наявні елементи не лише української, а й інших мов. Крім літер (*гамма-розподіл = γ -розподіл*; *материнська порода = гори-зонт С*), до формування термінів-гібридів в останні роки залучають і слова — без перекладу, транслітерації, графічної та правописної адаптації,

що вважаємо неприпустимим: *SWOT-аналіз зрошувального землеробства, strip-чек* (існування двомовних моделей термінів-варіантів відзначають, зокрема, і дослідники сучасної російської термінології [9: 92]).

Власномовні варіантні назви водогосподарських понять утворюють різними способами, унаслідок чого виникають кореляції різноспособових варіантів. Найпоширеніші серед них такі:

— термін-словосполучення — афіксальний термін: *дощувальний пристрій* = *дощувач*; *осушувальний канал* — *осушувач*; *відстійний басейн* = *відстійник*;

— термін-словосполучення — термін-комполит: *споживання води* = *водоспоживання*; *укріплення берегів* = *берегоукріплення*; *утворення гумусу* = *гумусоутворення*;

— термін-словосполучення — аббревіатура, які становлять варіанти, марковані «за часовою шкалою» [6: 19], оскільки скорочена спеціальна назва завжди виникає на основі словосполучення. Варіанти-аббревіатури поступаються складеним найменуванням за ступенем мотивованості, проте мають незаперечні переваги як універсальний засіб мовної компресії: *тип водного живлення* = *ТВЖ*; *закрита зрошувальна система* = *ЗЗС*.

Терміни-варіанти, утворені тим самим способом, можуть відрізнятися термінотвірними структурами (різноструктурні варіанти) або акцентуаційними, фонетичними та морфологічними змінами в межах тієї самої структури (одноструктурні варіанти).

Серед різноструктурних варіантів виділяємо квантитативні та варіанти з синонімічними елементами.

Об'єктивними передумовами для виникнення квантитативних варіантів, які відрізняються лише кількістю компонентів у їхньому складі, є, з одного боку, збільшення числа багатоконпонентних спеціальних найменувань, які називають складні поняття сучасної науки, а з другого — тенденція до економії мовних засобів. У деяких випадках пропущені слова у квантитативних варіантах легко відновити за змістом терміна (*період перезволоження* = *період перезволоження ґрунту*; *скорочене затоплення* = *скорочений режим затоплення*), проте в інших установлення їх повного складу можливе лише в тексті.

Різноструктурні терміни-варіанти утворюють також за допомогою синонімічних засобів мови — синтаксичних, лексичних, словотвірних.

До синтаксичних варіантів належать терміни-словосполучення, компоненти яких поєднані або способом узгодження, або керування: *зрошувальна норма* = *норма зрошування*; *ґрунтовий профіль* = *профіль ґрунту*.

Розвинена лексична синонімія зумовлена, по-перше, використанням запозичених терміноелементів (*звивистість* = *меандричність*); по-друге, називанням одного денотата за різними ознаками (*гідрологічна станція* = *гідрологічна вертикаль*); по-третє, метафоричними та метонімічними перенесеннями (*тракт водоводу* = *нитка водоводу*).

Мовною основою словотвірних термінів-варіантів в українській мові є префікси та суфікси, що здатні по-різному передавати те саме значення, пор.: *знесолення* = *розсолення*; *фільтрація* = *фільтрування*.

Варіювання словотвірних афіксів часто пов'язане зі спробами заміни запозичених формантів власними: *дешифрування* = *розшифрування*; *акумуляція* = *акумулювання*; *дренаж* = *дренування*; *регулятор* = *регулювач*.

Акцентуаційне та фонетичне варіювання термінів, зумовлене їх вокальними та консонантними модифікаціями, було особливо поширене на початкових етапах становлення досліджуваної термінології [15]. На сучасному синхронному зрізі воно представлене нечисленними прикладами (*витрата води* = *витра́та води*; *аеротанк* = *аеротенк*).

Термінам властива постійно закріплена родова належність. Як винятки, функціонують морфологічні варіанти *дрена* = *дрен*, *свердло* = *свердел*. Для окремих термінів-назв речовин характерне варіювання граматичної категорії числа (*артезіанська вода* = *артезіанські води*, *алювіальний ґрунт* = *алювіальні ґрунти*).

Особливий різновид термінів-варіантів — орфографічні, що постають як різні написання номінацій певних понять (*глибоко поховані* / *глибокопоховані ґрунти*), проте таких варіантів порівняно навіть з початком 2000-х років небагато. Виняток становлять деякі некоректні форми новітніх запозичень: *саббінг*, *рілс-борозна* тощо.

Аналіз варіантних відношень у терміносистемі водного господарства доводить, що варіантні ряди демонструють стійку тенденцію до скорочення або й повної уніфікації. Це особливо виразно помітно серед численних фонетичних та морфологічних варіантів, які функціонували в терміносистемі на ранніх етапах її формування й практично зникли на сучасному синхронному зрізі. Проте поряд із цією тенденцією чітко простежуємо і протилежну: постійне виникнення нових термінів-варіантів, зокрема квантитативних, аббревіатур тощо.

Отже, варіантність термінології — це одна з визначальних властивостей природної мови як відкритої, саморегульованої системи. Виникнення термінів-варіантів найчастіше зумовлюють об'єктивні чинники: потреба найменування нових понять, заміни застарілих або недосконалих термінів, процеси інтернаціоналізації термінології та контрномінування запозичених терміноодиниць, стилістичні вимоги до наукових текстів. Існування термінів-варіантів не можна оцінювати однозначно негативно. Упорядкування термінів-варіантів різних типів потрібно проводити диференційовано — шляхом усунення надлишкової варіантності з одночасним збереженням такої кількості варіантів, яка сприятиме найефективнішому функціонуванню терміносистеми, її вдосконаленню, а також забезпечить успішну наукову комунікацію. Термінологічна варіантність як своєрідний мовний феномен потребує подальших досліджень із застосуванням традиційних і новітніх підходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авербух К.Я. Терминологическая вариативность: терминологический и прикладной аспекты. *Вопросы языкознания*. 1986. Вып. 6. С. 28 — 49.
2. Васецька О.І. Метаодиниці опису варіантності термінів української мови. *Система і структура східнослов'янських мов*. 2015. Вип. 8. С. 70 — 79.

3. Верещак Ю.М. Варіативність фонемної структури слова в нормативному аспекті (на матеріалі британського вокалізму). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2008. С. 154 — 157.
4. Гак В.Г. Асимметрия лингвистического знака и некоторые общие проблемы терминологии. *Семiotические проблемы языков науки, техники и информатики*. Москва, 1971. Ч. I. С. 68 — 71.
5. Голубовська І.О., Жалай В.Я., Линник Т.Г., Биховець Н.М., Пархоменко А.Ф., Рубашова Л.М., Кругликова О.В., Рахманова І.І., Бобошко Т.М. Термінологічна варіативність: підходи до вивчення. *Лінгвістика XXI століття*. 2016. С. 3 — 22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/linds_2016_2016_3
6. Горбачевич К.С. Вариантность слова и языковая норма. Ленинград, 1978. 238 с.
7. Гринев-Гриневиц С.В. Терминоведение. Москва, 2008. 304 с.
8. Гриценко П.Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ, 1990. 272 с.
9. Гуреева А.М., Мишланова С.Л. Моделирование терминологической вариантности (на примере термина «международный бакалавриат»). *Вестник Воронежского гос. ун-та. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2010. № 1. С. 91 — 93.
10. Коць Т. Явище варіантності в історії літературної мови. *Українська мова*. 2016. № 2. С. 82 — 91.
11. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва, 2012. 5-е изд. 261 с.
12. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической. Москва, 1961. 158 с.
13. Малевич Л.Д. Мовна і позамовна детермінованість процесів термінологічного запозичання. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог, 2010. Вип. 14. С. 411 — 415.
14. Малевич Л.Д. Теоретичні засади дослідження термінологічної варіантності. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог, 2012. Вип. 31. С. 61 — 63.
15. Малевич Л.Д. Особливості термінології доннаукового періоду (на матеріалі гідромеліоративної термінології). *Мовознавство*. 1999. № 4 — 5. С. 51 — 58.
16. Матвійас І. Варіанти української літературної мови. Київ, 1998. 162 с.
17. Попович Р.Г., Вакуленко О.Л. Термінологічна варіантність у номінативному аспекті. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 17. С. 215 — 217.
18. Пристай Б.Р. Акцентна варіантність іменників жіночого роду з суфіксом —от(а). *Мовознавство*. 1992. № 6. С. 30 — 34.
19. Радченко О.І. Мовна норма і варіантність в українській науковій термінології: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2000. 203 с.
20. Русанівський В.М. Поняття семантичного і стилістичного інваріанта. *Мовознавство*. 1981. № 3. С. 9 — 20.
21. Симоненко Л.О. Формування української біологічної термінології. Київ, 1991. 152 с.
22. Струганець Л. Диференційні ознаки норми літературної мови. *Культура слова*. 2011. Вип. 74. С. 34 — 43.
23. Тараненко О.О. Варіанти. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ, 2000. С. 59 — 60.
24. Ткач А.В. Словотвірна варіантність: ідентичність української медичної термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 20 с.
25. Царалунга І.Б. Явище варіативності у контексті лінгвістичних студій. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2012. Вип. 5. С. 205 — 216.
26. Язyki мира: Проблемы языковой вариативности: сб. статей. Москва, 1990. 214 с.
27. Bauer L. An Introduction to International Varieties of English. Edinburgh, 2002. 135 p.
28. Budin G. A Critical Evaluation of the State of the art of Terminology Theory. *Terminology Science and Research*. 2001. Vol. 12. № 1 — 2. P. 7 — 23.
29. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam — Philadelphia, 1998. 248 p.
30. Čulo O., Nitzke J. Patterns of Terminological Variation in Post-editing and of Cognate Use in Machine Translation in Contrast to Human Translation. *Baltic Journal of Modern Computing*. 2016. Vol. 4. P. 106 — 114.
31. Drouin P., Francoeur A., Humbley J., Picton A. Multiple Perspectives on Terminological Variation. Amsterdam — New York, 2017. 260 p.
32. Faber B. P. The Cognitive Shift in Terminology and Specialized Translation. *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación*. 2009. № 1. P. 107 — 134.

33. Faber P., Montero S., Castro M., Senso J., Prieto J., León P., Márquez C., Vega M. Process-oriented Terminology Management in the Domain of Coastal Engineering. *Terminology*. 2006. 12 (2). P. 189 — 213.
34. Fernández-Silva S., Freixa J., Cabré T. Cognitive Approach to Synonymy in Translation. *Cognitive Linguistics between Universality and Variation*. Ed. by M. Brdar, I. Raffaelli, F. M Žic. Cambridge, 2012. P. 189 — 213.
35. Gaudin F. Socioterminologie, une approche sociolinguistique de la terminologie. Bruxelles, 2003. 286 p.
36. Kerremans K. Terminological Variation in Multilingual Europe: The case of English Environmental Terminology Translated into Dutch and French. 2014. URL: <https://prezi.com/zgzig.../terminological-variation-in-multilingual-europe>.
37. Maslias R. Terminology at the European Parliament and the European Institutions. *Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри*: матеріали Міжнародної наукової конференції (Рівне, 15-16 вересня 2016 року). Рівне, 2016. 455 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/4821/>
38. Picht H., Draskau J. Terminology: An Introduction. Guildford, 1985. 265 p.
39. Nenadić G., Ananiadou S., McNaught J. Enhancing Automatic Term Recognition through Variation. *Proceedings of 20th International Conference on Computational Linguistics COLING'04*. Geneva, 2004. P. 604 — 610.
40. Picton A. Diatopy, Diastraty and Diachrony: Inputs from a «Dynamic» Analysis of Term Variation in a Comparable Specialized Corpus. *Interdisciplinary Knowledge-making: Challenges for LSP Research. Book of abstracts*. 21st Conference on Language for Specific Purposes (28-30 June 2017). Bergen, 2017. P. 56.
41. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description: the Sociocognitive Approach. Amsterdam — Philadelphia, 2000. 276 p.
42. Wüster E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie. Vienna — New York, 1979. 236 p.

REFERENCES

1. Averbukh, K.Ya. (1986). Terminological variation: terminological and applied aspects. *Questions of linguistics*. Extract 6. S. 28 — 49. (In Russ.)
2. Vasetska, O.I. (2015). Metadata for describing the variability of the terms of the Ukrainian language. *System and structure of the East Slavic languages*. Issue 8. P. 70 — 79. (In Ukr.)
3. Vereshchak, Y.M. (2008). Variability of the phonemic structure of the word in the normative aspect (based on the material of British vocalism). *Proceedings. Series: Philological Sciences (Linguistics)*. Kirovograd, P. 154 — 157. (In Ukr.)
4. Gak, V.G. (1971). Asymmetry of the linguistic sign and some general terminology problems. *Semiotic problems of languages of science, technology and computer science*. Moscow, Ch. I. S. 68 — 71. (In Russ.)
5. Holubovska, I.O., Zhalay, V.Ya., Linyk, T. G., Bykhovets, N.M., Parkhomenko, A.F., Rubashova, L. M., Kruglikova, O.V., Rakhmanova, I.I., Boboshko, T.M. (2016). Terminological variability: approaches to studying. *Linguistics of the XXI century*. C. 3 — 22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/linds_2016_2016_3
6. Gorbachevich, K.S. (1978). Variance of the word and language norm. Leningrad, 238 p. (In Russ.)
7. Grinev-Grinevich, S.V. (2008). *Terminology*. Moscow, 304 p. (In Russ.)
8. Hrytsenko, P.Yu. (1990). *Areal variation of vocabulary*. Kyiv, 272 p. (In Ukr.)
9. Gureeva, A.M., Mishlanova, S.L. (2010). Modeling of terminology (on the example of the term “international undergraduate”). *Herald of the Voronezh State. un-that Series: Linguistics and Intercultural Communication*. № 1. S. 91 — 93. (In Ukr.)
10. Kots, T. (2016). The phenomenon of variability in the history of literary language. *Ukrainian language*. No. 2. S. 82 — 91. (In Ukr.)
11. Leychik, V.M. (2012). Terminology: subject, methods, structure. Moscow, 5th ed. 261 s. (In Russ.)
12. Lotte, D.S. (1961). Fundamentals of the construction of scientific and technical. Moscow, 158 p. (In Russ.)
13. Malevych, L.D. (2010). Linguistic and extra-linguistic determinism of terminological borrowing. *Proceedings. Series “Philological”*. Ostrog, Vip. 14, pp. 411 — 415. (In Ukr.)

14. Malevych, L.D. (2012). Theoretical fundamentals of terminological variability research. *Proceedings. Series "Philological"*. Ostrog, Extract. 31, pp. 61 — 63. (In Ukr.)
15. Malevych, L.D. (1999). Features of the terminology of the pre-scientific period (on the material of hydro-ameliorative terminology). *Linguistics*. № 4 — 5, S. 51 — 58. (In Ukr.)
16. Matvias, I. (1998). *Variants of the Ukrainian literary language*. Kyiv, 162 p. (In Ukr.)
17. Popovych, R.G., Vakulenko, O.L. (2004). Terminological variability in the nominative aspect. *Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko*. No. 17. p. 215 — 217. (In Ukr.)
18. Prystay, B.P. (1992). Accentual variant of nouns of the female genus with suffix-from (a). *Linguistics*. № 6, S. 30 — 34. (In Ukr.)
19. Radchenko, O.I. (2000). Language norm and variability in the Ukrainian scientific terminology: diss. ... Candidate filol Sciences: 10.02.01. Kharkiv, 203 p. (In Ukr.)
20. Rusanivsky, V.M. (1981). The notion of semantic and stylistic invariant. *Linguistics*. Num. 3, S. 9 — 20. (In Ukr.)
21. Symonenko, L.O. (1991). *Formation of Ukrainian Biological Terminology*. Kyiv, 152 p. (In Ukr.)
22. Struhanets, L. (2011). Differential signs of the norm of the literary language. *Culture of the word*. Vp. 74, P. 34 — 43. (In Ukr.)
23. Taranenko, O.O. (2000). Options. *Ukrainian language. Encyclopedia*. Kiev, P. 59 — 60. (In Ukr.)
24. Tkach, A.V. (2009). Slavic variability: the identity of Ukrainian medical terminology: author's abstract. dis ... Candidate filol Sciences: 10.02.01. Kyiv, 20 p. (In Ukr.)
25. Tsaralunga, I.B. (2012). The phenomenon of variability in the context of linguistic studies. *Actual problems of philology and translation studies*. Aug. 5, P. 205 — 216. (In Ukr.)
26. Languages of the World: Problems of Linguistic Variation: Sat. Articles. (1990). Moscow, 214 p. (In Russ.)
27. Bauer, L. (2002). *An Introduction to International Varieties of English*. Edinburgh, 135 p.
28. Budin, G.A. (2001). Critical Evaluation of the State of the Art of Terminology Theory. *Terminology Science and Research*. Vol. 12. No. 1 — 2, P. 7 — 23.
29. Cabré, M.T. (1998). *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Amsterdam — Philadelphia, 248 p.
30. Chulo, O., Nitzke, J. (2016). Patterns of the Terminological Variation in Post-editing and Cognate Use in Machine Translation in Contrast to Human Translation. *Baltic Journal of Modern Computing*. Vol. 4. P. 106 — 114.
31. Drouin, P., Francoeur, A., Humbley, J., Picton, A. (2017). *Multiple Perspectives on Terminological Variation*. Amsterdam - New York, 260 p.
32. Faber, B.P. (2009). The Cognitive Shift in Terminology and Specialized Translation. *MonTI. Monograph de Traducción e Interpretación*. No. 1. R. 107 — 134.
33. Faber, P., Montero, S., Castro, M., Senso, J., Prieto, J., León, P., Márquez, C., Vega, M. (2006). Process-oriented Terminology Management in the Domain of Coastal Engineering. *Terminology*. Vol. 12 (2), P. 189 — 213.
34. Fernández-Silva, S., Freixa, J., Cabré, T. (2012). Cognitive Approach to Synonymy in Translation. *Cognitive Linguistics between Universality and Variation*. Ed. by M. Brdar, I. Raffaelli, F. M Zic. Cambridge, P. 189 — 213.
35. Gaudin, F. (2003). *Socioterminologie, une approche sociolinguistique de la terminologie*. Bruxelles, 286 p.
36. Kerremans, K. (2014). Terminological Variation in Multilingual Europe: The Case of English. Environmental Terminology Translated into Dutch and French. URL: <https://prezi.com/zgzig.../terminological-variation-in-multilingual-europe>
37. Maslias, R. (2016). Terminology at the European Parliament and the European Institutions. *Terminology of the New Century: Theoretical and Practical Aspects*: Proceedings of the International Conference (Rivne, September 15 — 16, 2016). Rivne, 455 p. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/4821/>
38. Picht, H., Draskau, J. (1985). *Terminology: An Introduction*. Guildford, 265 p.
39. Nenadić, G., Ananiadou, S., McNaught, J. (2004). Enhancing Automatic Term Recognition through Variation. *Proceedings of the 20th International Conference on Computational Linguistics COLING'04*. Geneva, pp. 604 — 610.

40. Picton, A. (2017). Diatopy, Diastratus and Diachrony: Inputs from a Dynamic Analysis of Term Variations in a Comparable Specialized Corpus. *Interdisciplinary Knowledge-building: Challenges for LSP Research. Book of abstracts*. 21st Conference on Language for Specific Purposes (28 – 30 June 2017). Bergen, R. 56.
41. Temmerman, R. (2000). *Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach*. Amsterdam — Philadelphia, 276 p.
42. Wüster, E. (1979). *Einführung in the terminology terminology and terminology Lexicography*. Vienna — New York, 236 p.

Статтю отримано 16.04.2018

Lesya Malevych

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

TERMINOLOGICAL VARIATION AT ITS PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

The article is discussing the problem of variation in the field of terminology. The purpose of the article is to describe modern theoretical and practical approaches to the phenomena of variation in terminology, to analyze the functions and causes of the terminological variation, to develop a classification of modern term variants.

The Ukrainian terminology of the water management served as the basis for the analysis, the choice of which is due to two main reasons: first, it is one of the oldest terminologies, the units of which are recorded in the most ancient literary works of the Ukrainian language; and second, it is one of the largest Ukrainian terminological systems that covers a whole range of natural, technical, and social sciences and is actively developing today.

The theory of terminological variation was proposed in the 60's and the early 70's of the 20th century. By the end of the 80's, terminology was dominated by the prescriptive approach, according to which the use of variants in the terminology shows its imperfection, complicates the language of science, and therefore needs to be streamlined and standardized.

In the 90's and the beginning of the 21st century, in addition to the prescriptive approach, a descriptive analysis acquires a significant distribution, the essence of which is to understand the variation as a completely natural property of the terminological systems, which enables their constant development. A descriptive approach in terminology was initiated and developed by adherents of the new terminological theories: socioterminology, communicative theory of terminology, functional, sociocognitive terminology, and frame-based terminology.

The article highlights the main reasons for the emergence of the terminological variation: 1) the need of nominating new objects and phenomena; an attempt to come up with a successful name creates multiple terms with the same meaning; 2) the process of renaming certain outdated or imperfect concepts leads to using them together with new ones for some time; 3) borrowing foreign terms; 4) the parallel naming of objects that already have a name in the Ukrainian language: verbose terms are replaced by shorter variants, abbreviations, symbols, etc.

In today's Ukrainian water management discourse, we found about 550 variable paradigms, 72,8% of which are binomial, while the rest (27,2%) are multinomial, and include three or more terms.

The article offers the classification of modern term variants according to the following nomination criteria: 1) the specificity of the sign nature of the term; 2) the source of the specific naming (native terms, borrowed terms); 3) the number of languages involved in the nomination process; 4) derivation method; 5) nominative tools used to construct term variants.

Keywords: *term, terminology, terminological variation, term variants, term variant classification.*